

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการคัดเลือกครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ ที่เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษา ประจำการในเขตจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ ในด้านเพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพสมรส หน่วยงานที่สังกัด และวุฒิทางการศึกษา
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาของครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิ พ.ม. กับวุฒิ ป.กศ. สูง หรือวุฒิอนุปริญญาอื่น ๆ ในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการในเขตจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ ในด้านปัญหาส่วนตัว (ครอบครัว สุขภาพ ค่าใช้จ่าย การเดินทางและที่พักอาศัย) ปัญหาเนื้อหาหลักสูตร การเรียนการสอนและการวัดผล ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติอยู่รวมทั้งปัญหาการให้บริการของศูนย์ฝึกอบรม
3. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย (G.P.A.) ของครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ ในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมในเขตจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย (G.P.A.) ของครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการในเขตจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษทุกสังกัด เฉพาะรุ่นที่ 1 (ปีการศึกษา 2521) จำนวน 105 และ 95 คน ตามลำดับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามปัญหาของครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการในระหว่างเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมตามโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ ในเขตจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ (ซึ่งอยู่ในเขตความรับผิดชอบของวิทยาลัยครูสุรินทร์) ประกอบด้วยตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบ ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัญหาซึ่งประกอบด้วย ปัญหาส่วนตัว ปัญหาเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนและการวัดผล ปัญหาเกี่ยวกับงานในหน้าที่ปฏิบัติอยู่ และปัญหาการให้บริการของศูนย์ฝึกอบรมแก่ผู้เข้ารับการศึกษา จำนวน 65 ข้อ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการฝึกอบรม จำนวน 5 ข้อ

3. การรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยผู้วิจัยขอหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัยไปยังผู้อำนวยการศูนย์ฝึกอบรม หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มประชากรตอบ โดยขออนุญาตจากวิทยากรและอาจารย์ผู้ให้การอบรม เมื่อได้รับอนุญาตแล้วผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการชี้แจงการตอบแบบสอบถามและรวบรวมแบบสอบถามคืนจากวิทยากรและอาจารย์ผู้ให้การอบรมด้วยตนเอง (ทั้งในศูนย์ ฝึกอบรมจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษ)

จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปและได้รับคืนมีดังนี้

ศูนย์สุรินทร์	ส่งไป	105 ฉบับ	ได้รับคืน	105 ฉบับ	ร้อยละ	100
ศูนย์ศรีสะเกษ	ส่งไป	95 ฉบับ	ได้รับคืน	95 ฉบับ	ร้อยละ	100
รวม	ส่งไป	200 ฉบับ	ได้รับคืน	200 ฉบับ	ร้อยละ	100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ (Computer) โดยคำนวณหาค่า ไค-สแควร์ (Chi-Square) ของปัญหาทุกด้านเป็นรายข้อและทดสอบค่าที (t-test) ของคะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย (G.P.A.) ของบุคคลทั้งสองกลุ่มที่มีวิถีทางการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ส่วนแบบสอบถามตอนที่ 3 นั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยตนเอง โดยนำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ หาการ้อยละและเรียงลำดับความสำคัญมากไปน้อย

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีดังนี้ เพศ : เพศชาย ร้อยละ 61 จำนวน 122 คน เพศหญิง ร้อยละ 39 จำนวน 78 คน อายุ : ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 44.2 จำนวน 87 คน อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี รองลงมา ร้อยละ 40.6 จำนวน 80 คน อยู่ในช่วงอายุ 20-30 ปี สถานภาพสมรส : ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 76. จำนวน 152 คน เป็นผู้มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 23.5 จำนวน 47 คน เป็นผู้มีสถานภาพโสด ประสบการณ์ในการทำงาน : ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 48 จำนวน 96 คน เป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี รองลงมา ร้อยละ 24 จำนวน 48 คน มีประสบการณ์การทำงานอยู่ในระหว่าง 11-15 ปี หน่วยงานที่สังกัด : ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 60.3 จำนวน 120 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด รองลงมา ร้อยละ 33.7 จำนวน 67 คน สังกัดกรมสามัญศึกษา วุฒิทางการศึกษา : ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 53.8 จำนวน 106 คน เป็นวุฒิ พม. ร้อยละ 46.2 จำนวน 91 คน เป็นวุฒิ ป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนวิชาเอก : ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 20.5 จำนวน 41 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถามวิชาสังคมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 18 จำนวน 36 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถามวิชาภาษาไทย ศูนย์ ฝึกอบรม : ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 52.5 จำนวน 105 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจากศูนย์ฝึกอบรมในจังหวัดสุรินทร์ ร้อยละ 47.5 จำนวน 95 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจากศูนย์ฝึกอบรมจังหวัดศรีสะเกษ

2. เปรียบเทียบปัญหาระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการวุฒิ พม. กับวุฒิ ป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ปัญหาส่วนตัว (ครอบครัว ค่าใช้จ่ายการเดินทางและที่พักอาศัย) บุคคลทั้งสองกลุ่มมีปัญหาไม่แตกต่างกันในทุกเรื่อง คือ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

2.2 ปัญหาเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนและการวัดผลบุคคลทั้งสองกลุ่มมีปัญหาไม่แตกต่างกันในทุกเรื่อง กล่าวคือ ทั้งสองกลุ่มมีปัญหาอยู่ในระดับมาก

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับงานในหน้าที่ปฏิบัติอยู่ บุคคลทั้งสองกลุ่มมีปัญหาส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน เรื่องที่ทั้งสองกลุ่มมีปัญหาแตกต่างกัน คือ เรื่อง การทำงานที่

สัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ มากเกินไป เช่น งานสถาปัตยกรรม งานพัฒนาท้องถิ่น และงาน
 คำนวณศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งกลุ่มครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ วุฒิ ป.กศ.สูงหรือวุฒิ
 อื่น ๆ มีปัญหาคำนวณอยู่ในระดับน้อย แต่กลุ่มที่มีวุฒิ พ.ม. มีปัญหาอยู่ในระดับมาก แสดงว่า
 ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีวุฒิ พ.ม. ทำงานที่สัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ มากกว่าครู
 และบุคลากรทางการศึกษาที่มีวุฒิ ป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการของศูนย์ฝึกอบรมแก่ผู้เข้าอบรมบุคคล
 ทั้งสองกลุ่ม มีปัญหาไม่แตกต่างกันในทุกเรื่อง กล่าวคือ มีปัญหาคัดลอกตามกันอยู่ในระดับมาก

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำ
 การ โดยใช้คะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย (G.P.A.) ในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่ง
 ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

3.1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย (G.P.A.) ของครู
 และบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิทางการศึกษา พ.ม. กับ ป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ
 ผลปรากฏว่า บุคคลทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ
 .05 กล่าวคือ ครูและบุคลากรที่มีวุฒิ ป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 สูงกว่าครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิ พ.ม.

3.2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย (G.P.A.) ของครูและ
 บุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี และสูงกว่า
 10 ปี ผลปรากฏว่า บุคคลทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มี
 นัยสำคัญที่ระดับ .05 นั่นคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงาน
 ต่ำกว่า 10 ปี และสูง 10 ปี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะของกลุ่มประชากรในการปรับปรุงโครงการอบรมครูและ
 บุคลากรทางการศึกษาประจำการในเขตจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ ผลการวิจัย
 ปรากฏดังต่อไปนี้

4.1 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงศูนย์ ฝึกอบรม ผู้เข้าอบรมเสนอแนะ

ควรปรับปรุง มีดังนี้คือ โครงสร้างทางวิชาการ เนื้อหาหลักสูตร วิธีการให้การฝึกอบรม (การเรียนการสอนและการวัดผล) รองลงไปได้แก่ การให้บริการและสวัสดิการของ ศูนย์ฝึกอบรมแก่ผู้เข้ารับการอบรม

4.2 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงนโยบายและการประสานงานกับหน่วยงานเจ้าสังกัด ผู้เข้าอบรมเสนอแนะควรปรับปรุงในเรื่องต่อไปนี้ คือ ควรย่นระยะเวลา การฝึกอบรมตลอดหลักสูตรจาก 3 ปีมาเป็น 2½ ปี รองลงมาได้แก่ การคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรมีเกณฑ์ที่เหมาะสมไม่ควรคำนึงถึงเรื่องอายุราชการจนเกินไป อันค้ำที่สามควรคำนึงถึงปริมาณและคุณภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในแต่ละศูนย์ให้มากกว่าเดิม ฯลฯ

4.3 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงสร้างทางวิชาการ เช่น การบริหารวิชาการ เนื้อหาหลักสูตร การเรียนการสอนและการวัดผล ผู้เข้าอบรมเสนอแนะควรปรับปรุงในเรื่องต่อไปนี้คือ การปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรวิชาสามัญทั่วไป วิชาชีพครู วิชาเอก-โท และวิชาเลือกให้เหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้ตามความจำเป็นของท้องถิ่น รองลงมาได้แก่การ เตรียมเอกสารประกอบการ เรียนการสอนและการพัฒนาชุดฝึกอบรมให้สอดคล้องกับงานประจำ อันค้ำสามได้แก่ การ เปิดวิชาเลือกให้กว้างขวางตามความสนใจ อันค้ำสี่และห้าได้แก่ ควรใช้วิธีสอนและวิธีเรียนหลาย ๆ วิธี และการวัดผลควรปฏิบัติตามหลักการของโครงการอย่างเคร่งครัด คือเน้นคุณภาพควบคู่ไปกับปริมาณ ฯลฯ

4.4 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหารงานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ผู้เข้าอบรมเสนอให้ปรับปรุงในเรื่องต่อไปนี้ตามลำดับ คือ การ เปิดศูนย์ฝึกอบรมนอกวิทยาลัยครูควรคำนึงถึงความพร้อมของบุคลากรและเจ้าหน้าที่ดำเนินงานในแต่ละศูนย์ รองลงมา คือ ผู้ประสานงานจากหน่วยงานเจ้าสังกัด ควรได้มีบทบาทตามโครงการมากกว่าที่เป็นอยู่ อันค้ำสามได้แก่ เรื่องการกำชับให้เจ้าหน้าที่ประจำตึกเรียน ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ และตรงเวลาด่วย และอันค้ำสี่ ได้แก่ เรื่องการเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ทุกแผนกให้มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์นอกวิทยาลัยครู ฯลฯ

4.5 ข้อเสนอแนะปรับปรุงการให้บริการของศูนย์ฝึกอบรมแก่ผู้เข้าอบรม

เสนอแนะว่าควรปรับปรุงในเรื่องต่อไปนี้ตามลำดับคือ อันดับแรก ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษา ควรหาเวลาพบปะเพื่อแนะแนวแก่ผู้เข้ารับการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ อันดับสอง ได้แก่ การเพิ่มงบประมาณในการจัดซื้อเอกสาร สิ่งพิมพ์ ตำรา ฯลฯ เข้าห้องสมุดให้มากกว่าที่เป็นอยู่ อันดับสาม ได้แก่ เรื่องการจัดห้องสมุดในศูนย์นอกวิทยาลัยครูให้สมบูรณ์ใกล้เคียงกับศูนย์ในวิทยาลัยครู อันดับสี่และห้า ได้แก่ การจัดปฐมนิเทศ ควรเน้นถึงเรื่อง การให้บริการแก่ผู้เข้าอบรมอย่างละเอียด และการจัดโต๊ะ ม้านั่งไว้ตามรมไม่เพื่อพักผ่อนคลาย ฯลฯ

อภิปรายผลการวิจัย

1. เปรียบเทียบปัญหาของครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิทางการศึกษา พม. กับวุฒิ ป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของบุคคลทั้งสองกลุ่มเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาไม่ต่างกัน (ยกเว้น ข้อ 45) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกันจะมีความรู้ในระหว่างการเข้ารับการศึกษาแตกต่างกัน จากผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า บุคคลทั้งสองกลุ่มมีปัญหาคล้ายกัน คือ ถ้ากลุ่มหนึ่งมีปัญหาน้อยหรือมาก อีกกลุ่มหนึ่งก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายข้อในแต่ละด้าน พบว่า ในหมวด ก. ปัญหาส่วนตัว กลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย นอกนั้นอีกสามด้านมีปัญหาอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่า กลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีปัญหาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า กลุ่มประชากรที่เป็นครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องทำงานประจำในวันปกติและต้องมาเข้ารับการอบรมในวันเสาร์-อาทิตย์ ประกอบกับรับราชการมานานและอยู่ในสถานภาพสมรสเป็นจำนวนมาก อาจมีภาระที่ต้องรับผิดชอบสูง ประกอบกับระบบการเรียนการสอนและหลักสูตรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม รวมทั้งศูนย์ฝึกอบรมกำลังเริ่มงานฝึกอบรมใหม่จึงก่อปัญหาให้กับผู้เข้ารับการศึกษา การที่กลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มมีปัญหาไม่ต่างกัน อาจเป็นเพราะว่าปัญหาในแต่ละด้านเป็นปัญหาพื้นฐานที่เกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน คือหมวด ก. ปัญหาส่วนตัวกับ

หมวด ค. ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ส่วนปัญหาในหมวด ข. ปัญหาต้นเนื้อหาหลักสูตร การเรียนการสอนและการวัดผล กับปัญหาหมวด ง. ปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการของศูนย์ ฝึกอบรมเป็นปัญหาเนื่องมาจากความไม่พร้อมของศูนย์ฝึกอบรม ดังนั้นแต่ละคน จึงได้รับผลกระทบจากปัญหาคลายคลึงกัน

2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย (G.P.A.) ในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมของครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิทางการศึกษา พม. กับ ป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่ม พบว่า กลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระหว่างการเข้ารับการฝึกอบรมแตกต่างกัน จากผลอันนี้ชี้ให้เห็นว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีวุฒิ ป.กศ.สูง หรือวุฒิอื่น ๆ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิ พม. ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีวุฒิ ป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ อายุยังน้อยประกอบทั้งสำเร็จการศึกษาและบรรจุเข้ารับราชการไม่นาน ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและเทคนิควิธีเรียน ซึ่งคิดตัวมาจากสถาบันครู ยังมีได้ลึ้มเลือนไปมากนัก ความเหมือนหรือความคล้ายคลึงของระบบการเรียน ลักษณะเนื้อหาวิชา เทคนิควิธีการเรียน¹ จึงสามารถถ่ายโอน² (Transfer of Learning) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปสู่การฝึกอบรมในสถานการณ์ใหม่ได้ จึงสอดคล้องกับหลักจิตวิทยา เรื่องการจำการลืม³ และการถ่ายโอน

¹ ประสาท อิศรปริตตา, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟิกอาร์ค, 2522), หน้า 130-133.

² ประสาร ทิพย์ธารา, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรบัณฑิต, 2521), หน้า 54-57.

³ วิช บรรจง, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2518), หน้า 64-67.

การเรียนรู้

สวนครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิป.ม.นั้นจะมีลักษณะตรงข้ามกับครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ โดยเฉพาะครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิป.ม.นี้ได้ผ่านระบบการเรียนด้วยตนเอง โดยการสอบวิชาชุดครู เมื่อมาพบกับระบบวิธีการเรียนการสอนและเนื้อหาความรู้ตามหลักสูตรใหม่ จึงทำให้ความรู้และประสบการณ์เดิมมิได้มีส่วนช่วยในการเรียนรู้ระหว่างการฝึกอบรมเท่าที่ควร เป็นเหตุให้กลุ่มครูและบุคลากรทางการศึกษากลุ่มนี้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิป.กศ.สูงหรือวุฒิอื่น ๆ

3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย (G.P.A.) ในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี และสูงกว่า 10 ปี

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มพบว่า กลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นั่นคือ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมต่างกัน ผลจากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ประสบการณ์ในการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา ไม่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประสบการณ์ในการทำงานอันได้แก่ งานสอนและงานธุรการ ฯลฯ ที่กำลังปฏิบัติอยู่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในระหว่างรับการฝึกอบรมน้อยหรืออาจจะเป็น เพราะ ว่า หลักสูตรของการฝึกอบรมไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสภาพของงานประจำ

นอกจากนี้ยังเป็นที่สังเกตว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่เข้ารับการฝึกอบรม ส่วนใหญ่เป็นครูสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ทำหน้าที่สอนเนื้อหาวิชาและทำงานธุรการที่เกี่ยวข้องกับระดับประถมศึกษา เมื่อเข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการที่ให้หลักสูตรระดับปริญญาตรีของสภาการศึกษา ซึ่งหลักสูตรนี้มุ่งเพื่อผลิตครูในระดับ

มัธยมศึกษา หรือสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา จึงทำให้ลักษณะความรู้และประสบการณ์ในการทำงานที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการมีนั้น ไม่สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา เทคนิควิธีการ เรียนการสอนตามโครงการ แม้ว่าหลักการและจุดประสงค์ของโครงการ จะเน้นถึงการปรับปรุงสมรรถภาพการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาก็ตาม แต่ลักษณะเนื้อหาหลักสูตร การเรียนการสอนและระบบการบริหารงานวิชาการยังไม่ได้ปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักการและจุดประสงค์ของโครงการเท่าที่ควร จึงทำให้ประสบการณ์ในการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสองกลุ่มมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงไม่ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบุคคลทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน นั่นคือ ประสบการณ์ในการทำงานไม่ว่ามากหรือน้อย ไม่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระหว่างเข้ารับการศึกษาอบรมตามโครงการนี้

4. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการ

ก. เรื่องที่ศูนย์ฝึกอบรมฯ ต้องปรับปรุงอย่างรีบด่วน

ผลจากการวิเคราะห์ความถี่และถ่วงน้ำหนัก พบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรเสนอแนะให้ปรับปรุงอย่างรีบด่วน อันดับแรก คือ โครงสร้างทางวิชาการ เช่น การบริหารงานวิชาการ เนื้อหาหลักสูตร วิธีการให้การฝึกอบรม (การเรียนการสอน และการวัดผล) แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรมองเห็นขอบพร่อง และประสมปัญหาค่านี้น่ามาก เช่น การบริหารวิชาการ ขอบพร่องอาจจะได้แก่ การจัดอาจารย์และวิทยากรเข้าสอน การจัดตารางอบรมไม่รัดกุม นโยบายการเปิดวิชาเลือก การเปิดวิชาให้ลงทะเบียนเรียน ส่วนในด้าน การเรียนการสอน ปัญหาและขอบพร่องอาจได้แก่ วิธีสอนหรือวิธีให้การอบรม การขาดการสอนของวิทยากร การโยกย้ายชั้นเรียนโดยไม่บอกให้ทราบล่วงหน้า ขาดค่านการวัดและประเมินผล ขอบพร่องค่านนี้อาจได้แก่ ขาดการวางแผนที่ดีในการจัดและดำเนินการสอบ การจัดข้อสอบ การคุมสอบ การตัดสิน (ให้เกรด) ฯลฯ เป็นต้น ส่วนค่านเนื้อหาหลักสูตร ขอบพร่องอาจจะได้แก่ หลักสูตรเน้นหนักเนื้อหาวิชาการมากเกินไป ไม่เอื้ออำนวยต่อการนำไปประยุกต์ใช้กับสภาพและปัญหาของ

งานประจำ อันได้แก่ งานสอน งานธุรการ และงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ หลักสูตรอาจกว้างหรือแคบเกินไป เพราะเป็นหลักสูตรของสภาการศึกษาที่สร้างขึ้นสำหรับนักศึกษาในระบบปกติ (Formal Education) ดังนั้นเมื่อเกิดข้อบกพร่องเหล่านี้ ผู้เข้าอบรมจึงได้เสนอแนะ เพื่อให้ศูนย์ฝึกอบรมได้ปรับปรุงแก้ไข เรื่องนี้อย่างรีบด่วน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของอาจารย์และวิทยากรที่เข้าร่วมการสัมมนา เรื่อง "แนวทางในการประเมินผลโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ในระหว่างวันที่ 11-12 กุมภาพันธ์ 2523 ณ วิทยาลัยครูสุรินทร์ และผู้วิจัยมีโอกาสเข้าสังเกตการสัมมนาครั้งนี้ด้วย บรรดาสมาชิกสัมมนาก็ได้เน้นถึงการพัฒนาหลักสูตรและชุดการฝึกอบรม เพื่อปรับปรุงสมรรถภาพของครูประจำการโดยเฉพาะ รองลงมาได้แก่ เรื่องการให้บริการและสวัสดิการของศูนย์ฝึกอบรมแก่ผู้เข้าอบรม กลุ่มประชากรอาจมองเห็นปัญหา เช่น ข้อบกพร่องเกี่ยวกับอาจารย์ที่ปรึกษา บริการแนะแนว การปฐมนิเทศ บริการห้องสมุด บริการค่านอาหาร เครื่องดื่ม ฯลฯ เป็นต้น ผู้วิจัยเองเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อเสนอแนะนี้ โดยเฉพาะการให้บริการและสวัสดิการของศูนย์ฝึกอบรมแก่ผู้เข้ารับการอบรมในศูนย์ฝึกอบรมจังหวัดศรีสะเกษ จึงควรที่ผู้เกี่ยวข้องทุกโครงการทุกฝ่าย ได้หันมาร่วมมือและปรับปรุงให้ดีขึ้น

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงในค่านโยบายและการประสานงานกับหน่วยงานเจ้าสังกัด

ผลจากการวิเคราะห์ค่าความถี่และถ้อยละเอียด พบว่า เรื่องที่กลุ่มประชากรเสนอแนะให้ปรับปรุงอันดับแรก ได้แก่ เรื่อง การร่นระยะเวลาการอบรมตลอดหลักสูตรจาก 3 ปีมาเป็น $2\frac{1}{2}$ ปี จากข้อเสนอนี้ ชี้ให้เห็นว่า เวลาการฝึกอบรมตลอดหลักสูตรนานเกินไป อาจเป็นเพราะ เปิดการฝึกอบรมในวันเสาร์-อาทิตย์ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมขาดการพักผ่อนตลอดสัปดาห์ ประกอบกับต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และอื่น ๆ มาก ผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าจะสนองข้อเสนอนี้ อาจทำได้โดย ให้ลงทะเบียนเรียนมากขึ้น หรือเปิดอบรมเพิ่มเติมในบ่ายวันศุกร์ เป็นต้น

ค. ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงโครงสร้างทางวิชาการ

ผลจากการวิเคราะห์ค่าความถี่และร้อยละ พบว่า เรื่องที่กลุ่มประชากรเสนอแนะอันดับแรก ได้แก่ การปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพครู วิชาเอก-โท และวิชาเลือกให้เหมาะสมสามารถนำไปใช้ตามความจำเป็นของท้องถิ่น จากข้อเสนอแนะนี้ ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรทุกกลุ่มวิชายังไม่เหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสภาพของปัญหาและความจำเป็นของท้องถิ่นเท่าที่ควร¹ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้สำเร็จการศึกษาจากผลการวิจัยของกรมการฝึกหัดครู เรื่อง การติดตามผลนักศึกษาที่จบครูศาสตร์บัณฑิตจากวิทยาลัยครู 17 แห่ง ในปี 2521 ญัตินี้กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้พยายามปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม โดยจัดหลักสูตรที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันเป็นชุด ๆ เช่น ชุดครูกับวิชาชีพ ครูกับสุขภาพ ครูกับสังคม ครูกับศิลปะ และวิชาเอก-โท² เป็นต้น แม้จะได้พยายามปรับปรุงเนื้อหาวิชาที่ใกล้เคียงคล้ายคลึงกันมาไว้ในหมวดเดียวกันแล้วก็ตาม แต่ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาหลักสูตร เห็นว่า ลักษณะเนื้อหาส่วนใหญ่เหมือนเดิม คือ เน้นหนักรายละเอียดของเนื้อหา แต่ขาดลักษณะที่สอดคล้องกับปัญหาและความจำเป็นของงานประจำ จึงทำให้เกิดจุดอ่อนด้านนี้ขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการจัดเนื้อหาวิชาเป็นชุด ๆ ก็นับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี คาดว่าต่อไปกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คงจะได้ปรับปรุงลักษณะเนื้อหาในหลักสูตรให้เหมาะสมกับปัญหามากยิ่งขึ้น

¹ กรมการฝึกหัดครู, หน่วยศึกษานิเทศก์, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

² กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, โครงการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ ระหว่างการประชุมอธิการและรองอธิการของวิทยาลัยครูทั่วประเทศระหว่างวันที่ 9-12 เมษายน 2522 (มหาสารคาม : วิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2522), หน้า 64-70. (เอกสารโรเนียว)

ข้อเสนอแนะอันดับรองลงมาได้แก่ เรื่อง การเตรียมเอกสารประกอบการเรียน การสอนและการพัฒนาชุดอบรมให้สอดคล้องกับปัญหาของงานประจำ กลุ่มประชากรอาจมี ปัญหาที่ตนเองมีเวลาน้อยที่จะศึกษา ค้นคว้าเอกสาร สิ่งพิมพ์ และตำราจากห้องสมุด หรือ แหล่งวิชาการแห่งอื่น ๆ ได้ จึงให้ความสำคัญเรื่อง การเตรียมเอกสารประกอบการเรียน การสอนและการพัฒนาชุดการฝึกอบรม ศูนย์อาจจะแก้ไขปัญหานี้โดยเตรียมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่จะเปิดสอนในแต่ละเทอม แล้วจัดไว้บริการให้ยืมหรือจำหน่ายในราคา ย่อมเยา เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถนำไปศึกษาค้นคว้าที่บ้านได้ จากประสบการณ์ของผู้ วิจัย ทราบว่า ศูนย์ฝึกอบรมได้กระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องรีบจัดการแก้ไขเรื่องนี้ ซึ่งข้อเสนอแนะ นี้ผู้วิจัยเห็นควยเป็นอย่างยิ่ง

ง. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม พบว่า เรื่องที่กลุ่มประชากร เสนอแนะ อันดับแรก ได้แก่ ความพร้อมของบุคลากรและเจ้าหน้าที่ในการ เปิดศูนย์ฝึกอบรมนอกวิทยา- ลัยศร จากข้อเสนอแนะนี้ชี้ให้เห็นว่า ศูนย์ฝึกอบรมแต่ละแห่งโดยเฉพาะศูนย์ฝึกอบรมนอก วิทยาลัยครูขาดบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่จะให้บริการทุกด้านในระหว่าง เข้ารับการฝึกอบรม แต่เนื่องจาก เรื่อง การบรรจุบุคลากรและเจ้าหน้าที่เป็น เรื่องของงบประมาณของศูนย์ ฝึกอบรมซึ่งอยู่ในวงจำกัด ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นเรื่องที่ทำทันทีทันใดได้ยาก คิดว่าศูนย์ฝึกอบรม ได้ตระหนักถึงปัญหานี้แล้วเช่นกัน

จ. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้บริการ ของศูนย์ฝึกอบรมแก่ผู้เข้ารับการอบรม

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า เรื่องที่กลุ่มประชากร เห็นว่าควรปรับปรุงเป็นอันดับแรก คือ เรื่อง การพบปะแนะแนวของอาจารย์ที่ปรึกษาแก่ผู้ เข้ารับการอบรม และเรื่อง การเพิ่มงบประมาณในการซื้อวัสดุ เอกสาร สิ่งพิมพ์ ตำรา เขาห้องสมุดใหม่มากกว่าที่เป็นอยู่ สำหรับข้อเสนอแนะเรื่อง การพบปะเพื่อแนะแนวของ อาจารย์ที่ปรึกษาแก่ผู้เข้ารับการอบรมนั้น อาจจะเป็นเพราะ เนื่องจากว่า เมื่อผู้เข้ารับ

การอบรมมาพบกับความสับสนของการเรียนการสอน การลงทะเบียนเรียน การเพิ่มและถอนวิชาเรียน การเลือกวิชาเลือก ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ เมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้ ไม่ทราบว่า จะไปปรึกษาผู้ใด อาจารย์ที่ปรึกษาอาจจะขาดการพบปะกับผู้เข้ารับการศึกษา ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเสียประโยชน์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ศูนย์ฝึกอบรมควรจะได้หาทางแก้ปัญหาเหล่านี้ ส่วนขอเสนอแนะเรื่อง การเพิ่มงบประมาณในการซื้อวัสดุ สิ่งพิมพ์ หนังสือ และ ค่าเช่าห้องสมุดให้มากขึ้น โดยเฉพาะในศูนย์ฝึกอบรมนอกวิทยาลัยครู จากข้อเสนอนี้ ชี้ให้เห็นว่า บริการห้องสมุดขาดความสมบูรณ์ในแง่แหล่งวิทยากร ควรที่จะได้ถือนโยบายด้านแหล่งวิชาการนี้เป็นหลักใหญ่ จึงควรเพิ่มเงินงบประมาณปรับปรุงให้สมบูรณ์ ก่อนด้านอื่น ๆ เพราะความมองในแง่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาแล้ว หากห้องสมุดขาดความสมบูรณ์แล้ว เราจะหวังผลในการปรับปรุงสมรรถภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการนั้นยาก สำหรับการ จัดห้องสมุดในศูนย์ฝึกอบรมนอกวิทยาลัยครูนั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะไกลครูบาอาจารย์แล้ว ถ้ายังขาดแหล่งตำราเอกสารที่สมบูรณ์แล้ว การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจะหยุดชะงักทันที ผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อเสนอนี้ และมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ถ้าจัดในรูปห้องสมุดไม่ได้ก็ควรจะเป็นในรูปตู้สมุดหรือห้องสมุดเคลื่อนที่หมุนเวียน นำตำรา วัสดุ เอกสาร สิ่งพิมพ์ที่ตรงกับวิชาที่เปิดให้เข้าอบรมไปไว้บริการแก่ผู้เข้าอบรมในศูนย์ฝึกอบรมนอกวิทยาลัยครู

ขอเสนอแนะ

ก. ขอเสนอแนะสำหรับศูนย์ฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ

1. ควรเร่งพัฒนาชุดฝึกอบรมและปรับหลักสูตร เน้นหนักการฝึกปฏิบัติให้สอดคล้องกับปัญหาของงานประจำและสภาพของท้องถิ่น เพื่อให้ได้เนื้อหาหลักสูตรและแนวปฏิบัติที่เหมาะสม
2. ควรเปิดวิชาเลือกให้เลือกเรียนได้อย่างกว้างขวางตามความสนใจ
3. ควรปรับปรุงห้องสมุดให้สมบูรณ์ โดยการเพิ่มงบประมาณในการซื้อ

วัสดุ อุปกรณ์ ค่าเช่า สิ่งพิมพ์ใหม่ มาก โดยเฉพาะในศูนย์ฝึกอบรมและบุคลากรทางการศึกษา ในจังหวัดศรีสะเกษ

4. ควรจัดวิชาพื้นฐานให้เรียน โดยเฉพาะผู้ที่มิวุฒิ พ.ม. ก่อนที่จะให้เรียนวิชานั้น ๆ จริง โดยเฉพาะ กลุ่มวิชาเอก-โท เพื่อทบทวนพื้นฐานความรู้เดิมในบางเรื่อง

5. ควร เน้นให้ผู้ให้การอบรมได้ศึกษาการใช้สื่อการสอนแนวคิด และนวัตกรรมใหม่มาประกอบการเรียนการสอน เพื่อลดการบรรยายให้น้อยลง และควรเข้มงวดในการคัดเลือกวิทยากรและอาจารย์ที่จะเข้าสอนในแต่ละวิชาด้วย กล่าวคือ ควร เน้นเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์การสอนทั้งระดับประถมและมัธยม เพื่อให้การสอนตามหลักทฤษฎี สัมพันธ์กับสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนแต่ละระดับ

6. ควรกระตุ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวางแผนเพื่อพบปะผู้เข้าอบรมเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้แนะแนวปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที และในการจัดปฐมนิเทศแต่ละครั้งควรประชาสัมพันธ์แก่ผู้เข้ารับการอบรมในเรื่อง สวัสดิการและการบริการแก่ผู้เข้าอบรมอย่างถี่ถ้วนชัดเจน

7. ควรกวดขันการเข้าสอนของอาจารย์และวิทยากรในแง่การเตรียมการสอน การแต่งกาย และตรงต่อเวลา

8. ควรวางแผนการดำเนินงานให้รอบคอบในการวัดและการประเมินผล ทุกครั้งทั้งในแง่ เกณฑ์การตัดสิน การดำเนินการสอน ข้อสอบและการควบคุมห้องสอบ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ควรแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเสมอ

9. ควรพิจารณาหาทางปรับเวลาการฝึกอบรมตลอดหลักสูตรให้สั้นลง ซึ่งอาจกระทำได้โดยเปิดอบรมในบ่ายวันศุกร์หรือขยายเวลาการฝึกอบรมในภาคกลางคืน 2-3 ชั่วโมง หรือ อนุญาตให้ลงทะเบียนเรียนมากกว่าที่เป็นอยู่

10. การวางแผนใด ๆ สำหรับโครงการนี้ ควรให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกสังกัดได้มีส่วนร่วมจะเป็นการป้องกันปัญหาและความผิดพลาดเกี่ยวกับงานประจำได้

11. ควร ให้ความสำคัญถึงความสะดวกของอาจารย์และวิทยากรที่จะไปให้การอบรมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ทุกระดับทุกฝ่ายที่จะดำเนินงานในศูนย์ฯ ความพร้อมของงบประมาณในการจัดหาวัสดุ สิ่งพิมพ์ ค่าเช่า และเอกสารใหม่ มาก หากมีความจำเป็นที่จะต้อง

เปิดศูนย์ฝึกอบรมนอกวิทยาลัยครูเพิ่มอีก

12. ควรจัดเตรียมหนังสือ เอกสารประกอบการเรียนไว้ให้พร้อมที่จะบริการแก่ผู้เข้ารับการอบรม ก่อนที่จะเปิดอบรมวิชาเอก-โททุกครั้งไป

ข. ขอเสนอแนะสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการและหน่วยงานเจ้าสังกัด

1. ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการควรให้ความสำคัญกับการเข้ารับการปฐมนิเทศ จากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกอบรมให้มาก

2. ผู้เข้ารับการอบรมควรแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับการเป็นข้าราชการ

3. พยายามติดตามความเคลื่อนไหว ข่าวคราว และการเปลี่ยนแปลง ที่เกี่ยวข้องการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อมิให้ตัวท่านเองเสียสิทธิที่พึงมีพึงได้บางประการ

4. ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการโดยเฉพาะผู้ที่มิใช่ พ.ม. ที่จำเป็นต้องลงทะเบียนเรียนวิชาที่ตนไม่มีพื้นฐานมาก่อน ควรจะได้เตรียมตัว โดยจัดหาเอกสารหนังสือที่จำเป็นต้องศึกษาค้นคว้า เป็นพื้นฐานไว้ล่วงหน้า

5. การคัดเลือกครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการเข้ารับการอบรมของหน่วยงานเจ้าสังกัดไม่ควรคัดเลือกโดยคำนึงถึงความอาวุโสหรืออายุราชการมากเกินไป ควรคำนึงถึงการใช้กำลังคนในระยะยาวด้วย กล่าวคือ ถ้าเลือกคนที่อายุยังน้อย เมื่อจบการฝึกอบรม หน่วยงานเจ้าสังกัดสามารถใช้คนเหล่านี้ได้นาน เป็นการไร้อุปสรรคให้คุ้มค่ากว่าการส่งผู้ที่มีอายุราชการมากเข้ารับการฝึกอบรม ยกเว้นในกรณีที่ต้องตามความจำเป็นและความต้องการของหน่วยงานเท่านั้น

6. หน่วยงานเจ้าสังกัดควรให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้เข้าอบรมให้มากขึ้น เช่น ควรถือว่า การเข้ารับการฝึกอบรมเป็นการไปหาประโยชน์ให้แก่ทางราชการ ผู้ใดได้รับผลสัมฤทธิ์จากการฝึกอบรมสูง นำที่จะถือเป็นความดีความชอบ ไม่ใช่ไปตั้งสัจพจน์ในการพิจารณาความดีความชอบ เพื่อจะได้เป็นกำลังใจแก่ผู้เข้ารับการอบรมที่จะได้ขวนขวายพยายามแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงงานประจำให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

7. หน่วยงานเจ้าสังกัดควรหาทางพยายามประสานงานกับศูนย์ฝึกอบรมในแง่การควบคุม และส่งเสริมผู้เข้ารับการอบรมให้อยู่ในขอบเขตและทำประโยชน์สูงสุดแก่หน่วยงานของตนในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรม

ค. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาและวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษา เน้นการประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างกว้างขวาง (Evaluation by Objectives) ว่า การดำเนินงานตามโครงการนี้ได้สนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ควรได้ศึกษาเรื่องเดียวกันนี้อย่างกว้างขวาง โดยใช้กลุ่มประชากรที่เป็นกลุ่มวิทยาลัยครู หรือ วิทยาลัยครูทั่วประเทศ

3. ควรได้ศึกษาบทบาทของหน่วยงานเจ้าสังกัดต่อโครงการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการในแต่ละศูนย์ฝึกอบรมหรือกลุ่มวิทยาลัยครู

4. ควรได้ศึกษาพฤติกรรมการให้การอบรมและการรับการอบรมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในแต่ละศูนย์ หรือทุกศูนย์ในกลุ่มวิทยาลัยครู หรือศูนย์ฝึกอบรมทั้งประเทศ

5. ควรได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของคณะกรรมการดำเนินงานในศูนย์ฝึกอบรม ผู้เข้ารับการอบรม อาจารย์และวิทยากรผู้ให้การอบรมเจ้าหน้าที่ประสานงานจากหน่วยงานเจ้าสังกัดและประชาชนในชุมชนที่ตั้งศูนย์ต่อโครงการนี้

6. ควรได้ศึกษาเพื่อประเมินผลโครงการนี้ เมื่อครูและบุคลากรทางการศึกษาอบรมจบหลักสูตรและกลับเข้าปฏิบัติราชการแล้ว